70290 ـ کسی که قصد قربانی دارد از چه کارهایی باید خودداری کند؟

سوال

مسلمانانی که در حال انجام حج نیستند چه کارهایی باید در دهه‌ی اول ماه ذی الحجه انجام دهند؟ یعنی: آیا کوتاه کردن ناخن‌ها و موها و گذاشتن حنا و پوشیدن لباس جدید تا پیش از انجام قربانی جایز نیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

هرگاه آغاز ماه ذی الحجه ثابت شد و کسی خواست قربانی کند، در این حالت برداشتن چیزی از موی بدن یا ناخن یا پوست برای وی حرام خواهد بود، اما پوشیدن لباس نو و گذاشتن حنا یا استفاده از عطر و مباشرت با همسر و جماع اشکالی ندارد.

این حکم تنها برای شخصی است که قصد قربانی دارد نه خانواده‌ی او و نه کسی که او را برای قربانی وکیل کرده است، بنابراین هیچ یک از این کارها برای همسر و فرزندان او و وکیلش حرام نیست.

در این حکم تفاوتی میان مرد و زن نیست؛ یعنی اگر زنی بخواهد از سوی خود قربانی کند ـ چه متاهل باشد و چه مجرد ـ به دلیل عام بودن نصوصی که در این مورد وارد شده از برداشتن ناخن و موی خود خودداری می‌کند.

این چیز احرام نامیده نمی‌شود، زیرا احرام فقط برای انجام مناسک حج و عمره است و شخص مُحرِم لباس احرام می‌پوشد و از عطر و رابطه‌ی زناشویی و شکار خودداری می‌کند و همه‌ی این کارها برای کسی که بعد از آغاز ذی الحجه قصد قربانی دارد جایز است و تنها باید از برداشتن و کوتاه کردن مو و ناخن و پوست خودداری کند.

از ام سلمه ـ رضی الله عنها ـ از پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ روایت است که فرمود: هرگاه هلال ذی الحجه را دیدید و کسی از شما قصد قربانی داشت پس از [کوتاه کردن] مو و ناخنش دست بکشد به روایت مسلم (۱۹۷۷) و در روایت دیگر: پس دست به چیزی از مو و پوستش نزند.

علمای کمیسیون دائم فتوا می‌گویند:

«برای کسی که قصد قربانی دارد چنین مشروع است که با وارد شدن ماه ذی الحجه تا قبل از انجام قربانی چیزی از مو و

ناخن و پوست خود برندارد؛ و این به دلیل حدیثی است که جماعت محدثین جز بخاری از ام سلمة ـ رضی الله عنها ـ روایت کرده‌اند که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: هرگاه هلال ذی الحجه را دیدید و کسی از شما قصد قربانی داشت پس از [کوتاه کردن] مو و ناخنش دست بکشد، لفظ ابوداود ـ که نزد مسلم و نسائی نیز آمده ـ چنین است: کسی که قربانی دارد هنگامی که هلال ذی الحجه فرا رسید تا پیش از آنکه قربانی کند چیزی از مو و ناخنش بر ندارد.

این حدیث دال بر خودداری از برداشتن مو و ناخن پس از وارد شدن ذی الحجه برای کسی است که قصد قربانی دارد، زیرا روایت اول شامل امر و ترک است که در اصل معنای وجوب می‌دهد و روایتی در این باره نیافته‌ایم که آن را اصل خود [یعنی وجوب به استحباب] برگرداند. روایت دوم نیز شامل نهی از برداشتن [مو و ناخن] است که در اصل به معنای تحریم، یعنی حرام بودن برداشتن مو و ناخن است و باز چیزی نیافته‌ایم که آن را از تحریم [به کراهت] تبدیل کند. بنابراین مشخص می‌شود که این حدیث خاص کسی است که قصد قربانی دارد، اما کسی که برایش قربانی می‌شود (یعنی اعضای خانواده‌ی شخص) چه بزرگ باشد چه کوچک، اشکالی ندارد بر اساس اصل که جواز است، چیزی از مو یا پوست و ناخنش را بردارد، و دلیلی نیافته‌ایم که خلاف این اصل باشد» فتاوی اللجنة الدائمة (۱۱/ ۴۲۶ ـ ۴۲۷).

ثانیا:

کسی که به سبب عدم توانایی قصد قربانی ندارد هیچ یک از این کارها بر وی حرام نیست، و کسی که قصد قربانی دارد و با وجود آن مو یا ناخن خود را کوتاه کرده نیازی به فدیه ندارد، بلکه باید توبه و استغفار کند.

ابن حزم ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

کسی که قصد قربانی کردن دارد، برایش فرض است که با وارد شدن ماه ذی الحجه چیزی از مو و ناخنش برندارد تا آنکه قربانی نماید، نه از طریق تراشیدن و نه کوتاه کردن و غیر آن. و کسی که قصد قربانی ندارد این چیز برایش لازم نیست المحلی (۳/ ۶).

ابن قدامه ـ رحمه الله ـ گوید:

هرگاه این ثابت شد، پس وی باید کوتاه کردن مو و ناخن را ترک گوید، و اگر چنین کرد باید استغفار کند و به اجماع علما فدیه ندارد، چه عمدا این کار را انجام دهد و چه از روی فراموشی المغنی (۹/ ۳۴۶).

نکته:

شوکانی می‌گوید: حکمت از نهی این است که همه‌ی اجزای بدنش را برای آزادی از آتش [در هنگام قربان] باقی بگذارد، و گفته شده: برای شبیه شدن به شخص مُحرِم. این دو وجه را نووی نقل کرده و از اصحاب شافعی نقل شده که وجه دوم

اشتباه است، زیرا وی از زنان دوری نمی‌گزیند و خوش‌بویی و پوشیدن لباس و دیگر چیزهایی که محرم ترک می‌کند را ترک نمی‌گوید نیل الاوطار (۵/ ۱۳۳).

و الله اعلم